

ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ, РОЗСЛІДУВАННЯ КОНТРАБАНДИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ЩО ВЧИНЯЄТЬСЯ ОРГАНІЗОВАНИМИ ЗЛОЧИННИМИ ГРУПАМИ

Рудницький Іван Львович - аспірант кафедри кримінального права і процесу, Навчально-науковий інститут права та психології Національного університету «Львівська політехніка» (м. Львів, Україна)

УДК 343.985

В статье сделана попытка обследовать специфику выявления посредством проведения следственных (розыскных) «гласных» и негласных действий, расследования контрабанды наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов или прекурсоров, которая совершается организованными преступными группами. Определены выходные процессуальные, оперативно-розыскные и другие платформы расследования этого преступления.

Ключевые слова: наркотические средства, контрабанда, организованная группа, выявления, расследования, следственные (розыскные) действия.

The article attempts to investigate the specifics of detection through investigative (investigative) «public» and covert actions, investigating the smuggling of narcotic drugs, psychotropic substances, their analogues or precursors, which is committed by organized criminal groups. Defined weekend procedural, operational search and other platforms for the investigation of this crime.

Key words: narcotic drugs, smuggling, organized group, detection, investigation, investigative (search) actions.

Articolul încearcă să cerceteze particularitățile detectării prin acțiuni investigative (investigative) "publice" și sub acoperire, investigarea contrabandei de substanțe narcotice, substanțe psihotrope sau analogice, comise de grupuri criminale organizate. S-au definit proceduri de căutare de week-end, de căutare operațională și alte platforme pentru investigarea acestei infracțiuni.

Cuvinte cheie: droguri narcotice, contrabandă, grup criminal organizat, depistare, investigare, anchetă, acțiuni urmărire penală (căutare).

Постановка проблеми. Географічне розташування України є, до певної міри, одним з первинних чинників для активного використання міжнародними злочинними організаціями, наркосиндикатами транзиту наркотичних засобів з держав так званого «Золотого трикутника» у держави Європейського Союзу.

Складність сучасного соціально-економічного стану суспільства, інтенсивна міграція населення та його кримінально-активної частини, розширення міждержавних відносин за

наявності потужних регіональних джерел для нелегального виробництва наркотичних засобів і значних доходів від їх незаконного обігу створюють передумови виникнення та функціонування організованих злочинних угруповань, які займаються збутом наркотиків і володіють, у багатьох випадках, тісними міжрегіональними й міжнародними зв'язками. Триває активне проникнення міжнародного наркобізнесу на територію України, яка розглядається як великий перспективний ринок наркотич-

них засобів і як транзитний пункт для їхнього контрабандного транспортування [1].

У зв'язку з цим збільшилась кількість кримінальних проваджень, що розслідуються за цією категорією злочинів. Це, у свою чергу, поставило нові питання для науковців і практичних працівників, які полягають у вдосконаленні існуючих і створенні нових методик проведення досліджень, надання рекомендацій щодо особливостей виявлення та проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування контрабанди наркотичних засобів [2].

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемою методики розслідування окремих видів (груп) злочинів займалися такі вчені: Т. Авер'янова, Ю. Аленін, О. Баєв, Р. Белкін, В.Бахін, Я. Береський, Л.Білецька, О. Батюк, Р. Благута, П. Біленчук, А. Волобуєв, І. Возгрін, В.Гавло, В.Гончаренко, Ю. Грошевий, О. Гумін, П. Горбаченко, В. Журавель, А. Іщенко, Н. Клименко, І. Когутич, В. Колсник, О. Колесниченко, В.Коновалова, М.Костін, В.Кузьмічов, В. Лукашевич, Є. Лукьянчиков, Г. Матусовський, В. Тіщенко, М. Салтєвський, С. Сорока, О. Одерій, А. Полях, С. Шейфер, В. Шевчук, І. Швець, В. Шепітько, М. Яблоков, І. Якимов та інші.

Мета статті. З'ясувати особливості виявлення та проведення процесуальних, слідчих (розшукових) «гласних» та негласних дій під час розслідування контрабанди організованими злочинними групами наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів.

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічні перетворення в державі, утвердження демократичних інституцій в Україні, надання широких прав і свобод громадянам за роки незалежності супроводжуються й загостренням негативних процесів: розвитком тіньової економіки, поширенням корупції, укоріненням організованої та професійної злочинності. Трансформація суспільних відносин вплинула на криміналізацію різних галузей економіки, зниження соціального захисту населення, зростання кількості осіб, що вживають заборонені речовини.

Незаконний обіг наркотичних засобів, «наркотизація» населення являють безпосе-

редню загрозу генофонду нації, устоям існування самої держави, набувають глобальних масштабів. Транснаціональний характер наркобізнесу передбачає контрабандне переміщення наркотичних засобів на значні відстані, охоплює територію різних держав. Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів посідає важливе місце в структурі наркобізнесу та в системі інших наркозлочинів. Виявлення, розкриття та розслідування контрабанди наркотичних засобів викликає суттєві складнощі через удосконалення злочинних механізмів, використання злочинцями сучасної озброєності і обрання ними різних форм протидії правоохоронним органам. У таких умовах важливого значення набуває постановка і вирішення завдання щодо розроблення криміналістичних рекомендацій, спрямованих на оптимізацію досудового слідства й підвищення ефективності у викритті злочинців [3].

Особливістю виявлення контрабанди наркотичних засобів є те, що отримання інформації про вчинення цього злочину відбувається, здебільшого, шляхом самостійного виявлення слідчим, прокурором, іншою уповноваженою службовою особою із будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про його вчинення. Під «будь-яким джерелом» розуміється отримання інформації слідчим, прокурором про певне кримінальне правопорушення під час досудового розслідування іншого кримінального правопорушення або співробітниками оперативних підрозділів за результатами проведення заходів, спрямованих на встановлення особи, яка вчинила злочин, надходження інформації з інших органів державної влади, засобів масової інформації, під час виконання покладених на них законом обов'язків [4].

Здебільшого, виявлення контрабанди наркотичних засобів повною мірою покладається на працівників правоохоронних органів під час здійснення ними професійної діяльності, як правило, на відповідних посадових осіб під час здійснення митного контролю, шляхом:

- 1) перевірки документів та відомостей;
- 2) митного огляду (огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного

призначення, огляду та переогляду ручної поклажі та багажу, особистого огляду громадян);

3) усного опитування громадян та посадових осіб підприємств;

4) огляду територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, вільних митних зон, магазинів безмитної торгівлі та інших місць, де знаходяться товари, транспортні засоби комерційного призначення, що підлягають митному контролю [5].

У разі безпосереднього виявлення ознак злочину, передбаченого ст. 305 Кримінального України кодексу, працівником правоохоронного органу складається рапорт, а якщо іншою особою, то пишеться заява, де зазначаються дані, які становлять зміст єдиного реєстру досудових розслідувань (далі ЄРДР) (ч. 5 ст. 214 КПК України) [6].

Огляд місця події, у невідкладних випадках, може бути проведений до внесення відомостей до ЄРДР. Виявлення контрабанди наркотичних засобів потрібно вважати невідкладним випадком, тому огляд місця події може бути проведений до внесення відомостей до ЄРДР, а відомості вносяться негайно після завершення огляду. Проведення огляду місця події під час виявлення контрабанди наркотичних засобів є невідкладною і обов'язковою слідчою (розшуковою) дією. Це пояснюється необхідністю отримання інформації про обставини події у первісному, незміненому стані, оскільки будь-яке зволікання спричиняє втрату речових доказів, знарядь і засобів його вчинення, втрати інформації про осіб, що його вчинили. Проводити огляд місця події може слідчий самостійно або доручити його проведення працівнику оперативного підрозділу, про що слідчим складається письмове доручення. Під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого. Під час проведення огляду місця події у встановленому законом порядку фіксуються відомості щодо обставин вчинення контрабанди наркотичних засобів, встановлюються свідки, вилучаються виявлені наркотичні засоби та інші речі і документи, які мають значення для кримінального провадження, зважуються вилучені наркотичні засоби. Вилучені засоби, речі, документи

мають бути в належний спосіб упаковані для уникнення пошкоджень та неконтрольованого доступу з додаванням бірок, посвідчених відповідними написами і підписами осіб, які брали участь у огляді, і скріплюються печаткою відповідного органу, про що зазначається в протоколі. Якщо оглянути вилучені наркотичні засоби, речі і документи на місці здійснити неможливо, вони мають бути тимчасово опечатані і зберігатися у такому вигляді доти, доки не буде здійснено їх остаточне опечатування. Під час проведення огляду місця події слідчий має право заборонити будь-якій особі залишати місце огляду до його закінчення та вчинювати будь-які дії, що заважають проведенню огляду. Для проведення огляду з метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, доцільно запросити спеціаліста, який за дорученням слідчого має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани, схеми, виготовляти графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати та вилучати наркотичні засоби, речі і документи, що мають значення для кримінального провадження, проводити зважування наркотичних засобів [2].

Про проведення огляду місця події складається протокол, відповідно до вимог ст. 104 КПК України, в якому зазначається про фіксування слідчої (розшукової) дії за допомогою технічних засобів. Після складання протоколу учасникам, які брали участь у проведенні процесуальної дії, надається можливість ознайомитися із його текстом. Зауваження і доповнення зазначаються у протоколі перед підписами. Протокол підписують усі учасники, які брали участь у проведенні процесуальної дії. Крім того, після проведення огляду місця події, доцільно провести обшук особи з метою виявлення і вилучення наркотичних засобів. Обшук особи проводиться, якщо є достатні підстави вважати, що вона переховує засоби або речовини, які мають значення для кримінального провадження. Такий обшук особи належить до невідкладних слідчих дій та проводиться без попереднього рішення про це слідчого судді та самого слідчого. Обшук особи здійснюється з обов'язковою участю не

менше двох понятих однієї статі. У цьому випадку обшук особи не є складовою огляду місця події, тому про проведення обшуку особи складається окремий протокол, відповідно до вимог ст. 104 КПК України [7].

У разі вилучення наркотичних засобів саме під час огляду особи при здійсненні митного контролю відповідними особами, то в такому випадку, як правило, огляд місця події проводити недоцільно, оскільки він матиме доволі формальний характер і не дасть позитивних результатів в отриманні доказової інформації, за винятком випадків, коли особа, у якої будуть виявлені наркотичні засоби, намагатиметься їх позбутися.

З метою швидкого, повного та неупередженого розслідування контрабанди наркотичних засобів слідчому доцільно визначити проведення першочергових слідчих (розшукових) дій. Крім огляду місця події і обшуку особи, до першочергових слідчих (розшукових) дій під час розслідування контрабанди наркотичних засобів слід зарахувати: огляд речових доказів, призначення експертизи, обшук, допит, арешт майна.

Найпоширенішою слідчою (розшуковою) дією для отримання доказів є допит, як правило, проводиться слідчим відразу після затримання, обшуку особи, огляду місця події за місцем проведення досудового розслідування або в іншому місці за погодженням із особою, яку мають намір допитати. Під час допиту підозрюваного найперше з'ясовуються анкетні дані, які звіряються з документом, що посвідчує особу (паспорт, свідоцтво про народження тощо). Після чого особі роз'яснюються її права, обов'язки і порядок проведення допиту. У разі, якщо особа не володіє мовою, якою здійснюється кримінальне провадження, то до участі у допиті може бути залучений перекладач. Підозрюваний може відмовитися давати показання. Під час допиту може застосовуватися фотозйомка, аудіо- та/або відеозапис. Якщо підозрюваний погодився давати показання, йому пропонується розповісти про обставини вчиненого злочину. Основне завдання слідчого під час допиту підозрюваного полягає у з'ясуванні і фіксуванні показань допитуваного у повному обсязі його поінформованості, кон-

кретизації та деталізації їх, щоб кожна з обставин, що фігурують, могла бути перевірена і підкріплена іншими доказами.

Під час розслідування контрабанди наркотичних засобів свідків можна поділити на три групи: а) особи, які безпосередньо виявили наркотичні засоби і затримали підозрюваного – відповідні посадові особи під час здійснення митного контролю, працівники Державної прикордонної служби України, оперативні працівники Національної поліції, СБУ та ін.; б) свідки, які були присутні при вчиненні контрабанди (очевидці злочину), – обслуговуючий персонал (провідники вагонів, стюардеси, працівники залізниці, автовокзалів, аеропортів, річкових і морських портів); водії та пасажирів транспортного засобу, що використовувався контрабандистом для вчинення злочину; начальник поїзної бригади, капітан судна, керівник туристичної групи та ін.; в) свідки, які хоча і не брали участі у виявленні і затриманні контрабандиста, але можуть дати інформацію про події, що передували вчиненню злочину, чи після нього, – родичі підозрюваного, його друзі, знайомі, колеги по роботі [2].

Під час допиту свідків слідчий з'ясовує, що саме їм відомо про вчинення контрабанди наркотичних засобів затриманою особою, відомості про затриману особу, що конкретно вони бачили чи чули. Про проведення допиту складається протокол відповідно до вимог ст. 104 КПК України [7].

Обшук проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення контрабанди наркотичних засобів. Обшук житла чи іншого володіння особи проводиться на підставі ухвали слідчого судді, до якого звертається слідчий з клопотанням, погодженим з прокурором. Підстави для проведення обшуку мають бути достатніми, інакше слідчий суддя відмовляє у задоволенні відповідного клопотання. Виконання ухвали слідчого судді про дозвіл на обшук житла чи іншого володіння особи слідчий має право доручити відповідним оперативним підрозділам Національної поліції України. З метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань для участі в обшуку може бути за-

прошений спеціаліст. Обшук житла чи іншого володіння особи повинен проводитись із обов'язковим залученням не менше ніж двох понятих, незалежно від застосування технічних засобів фіксування, в час, коли завдається найменша шкода звичайним заняттям особи, яка ними володіє, якщо тільки особа, яка проводить обшук не дійде висновку, що виконання такої умови може істотно зашкодити меті обшуку. Перед початком виконання ухвали слідчого судді особі, яка має житло чи інше володіння, а за її відсутності – іншій присутній особі повинна бути пред'явлена ухвала і надана її копія. Уповноважена службова особа, якій доручено проведення обшуку має право заборонити будь-якій особі залишити місце обшуку до його закінчення та вчиняти будь-які дії, що заважають проведенню обшуку. У разі відсутності осіб у житлі чи іншому володінні копія ухвали повинна бути залишена на видному місці у житлі чи іншому володінні особи. При цьому уповноважена службова особа, яка проводить обшук, зобов'язана забезпечити схоронність майна, що знаходиться у житлі чи іншому володінні особи, та неможливість доступу до нього сторонніх осіб.

Під час проведення обшуку необхідно виявляти та вилучати: 1) наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби; 2) гроші та інші цінності, отримані від незаконних дій з наркотичними засобами, речі та предмети, заборонені до вільного обігу; 3) обладнання та їх частини, посуд або інші предмети, які були використані для незаконного виготовлення наркотичних засобів, у тому числі ті, на яких залишились їх сліди (миски, каструлі, колби, сита м'ясорубки тощо); пристосування для фасування наркотичних засобів (терези, ємкості, порожні ампули тощо); 4) документи, що вказують на зв'язок підозрюваного з іншими учасниками контрабанди (записні книжки з адресами і номерами телефонів, фотографії співучасників, листи, телеграми, чорнові записи, що мають інформацію про контрабандні операції тощо); 5) проїзні документи (квитки), повідомлення про міжнародні поштові відправлення; 6) інші предмети і документи, що можуть мати значення для справи. Обсяг і зміст по-

шукових дій, зокрема, пов'язаних із розкриттям закритих приміщень, схованок, тайників, розбиранням технічного обладнання чи пристроїв тощо, повинні відповідати досягненню поставленої мети обшуку. Уповноважена службова особа, яка проводить обшук може прийняти рішення про проведення особистого обшуку осіб, якщо є достатні підстави вважати, що особи, які присутні під час обшуку, мають при собі речовини, предмети або документи, які мають значення для кримінального провадження і відмовляються видати їх добровільно, про його проведення зазначено вище. Відомості про проведення обшуку особи та його результати відображаються у протоколі обшуку, який складається відповідно до вимог ст. 104 КПК України [7].

Огляд наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів – це слідча (розшукова) дія, яка проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей обставин вчинення злочину, передбаченого ст. 305 КК України, що полягає в огляді вилученої речовини, описуються її зовнішні ознаки: вид; кількісно-якісні характеристики (склад, консистенція, колір, запах, розміри, обсяг, вага). У разі вилучення ампул, таблеток: наявність написів на ампулах, таблетках, рівень заповнення ампули рідиною; колір рідини та наявність осаду; спосіб упакування та пакувальний матеріал, цифрові позначення і назва заводу-виробника та ін. Огляд повинен мати дослідницький характер. Від знань слідчого, його досвіду і умінь здійснювати такий огляд залежить швидкість і повнота досудового розслідування.

У ст. 237 КПК України визначений порядок огляду, де передбачено, що для участі в огляді має бути запрошений підозрюваний, його захисник, законний представник, з метою одержання допомоги з питань, що потребують спеціальних знань, запрошується спеціаліст. Під час огляду доцільно проводити фотографування. Про проведення огляду складається протокол, відповідно до вимог ст.104 КПК України. Оглянутий речовий доказ підлягає негайному опечатуванню із завіренням підписами осіб, які бали участь у проведенні огляду, і зберігається в камері зберігання до вирішення справи

по суті. Залучення експерта для проведення експертизи. Проведення експертизи є процесуальною дією, яка передбачає призначення експертизи, проведення досліджень і надання висновку експертом. Експерт залучається, якщо для з'ясування обставин, що мають значення для кримінального провадження, необхідно використати наукові, технічні або інші спеціальні знання. Про призначення експертизи слідчий складає постанову, відповідно до вимог ч. 5 ст. 110 КПК України. Повне і всебічне дослідження вилучених речовин здійснюється під час проведення судово-хімічної експертизи. Об'єктами дослідження є наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги чи прекурсори або фальсифіковані лікарські засоби.

За допомогою судово-хімічної експертизи встановлюється належність вилучених речовин або засобів до визначеного виду, які згідно із Законом «Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів» від 15 лютого 1995 року, включені до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [8].

Запитання, які ставляться слідчим експертові, та його висновок щодо них не можуть виходити за межі спеціальних знань експерта. Висновок експерта не є обов'язковим для слідчого, який здійснює кримінальне провадження. Незгода слідчого з висновком експерта повинна бути вмотивована у відповідній постанові.

Санкція ч. 2, 3 ст. 305 КК України передбачає конфіскацію майна. В цих випадках слідчий має право накласти арешт на майно підозрюваного. Про арешт майна слідчий звертається з клопотанням, погодженим з прокурором, до слідчого судді. До клопотання мають бути додані оригінали або копії документів та інших матеріалів, якими слідчий обґрунтовує доводи клопотання. Висновки. Враховуючи вищевикладене, ми пропонуємо такий алгоритм дій на початковому етапі розслідування контрабанди наркотичних засобів: 1) реєстрація заяви, повідомлення або рапорту; 2) проведення огляду місця події; 3) внесення відомостей в ЄРДР; 4) проведення особистого обшуку; 5) допит підозрюваного; 6) проведення обшуку житла чи іншого володіння особи; 7) проведення

огляду наркотичних засобів; 8) призначення судово-хімічної експертизи; 9) допит свідків; 10) накладення арешту на майно.

Враховуючи, що кожне кримінальне провадження має певні особливості, то на початковому етапі під час розслідування контрабанди наркотичних засобів у кожному конкретному випадку може виникнути необхідність у проведенні інших слідчих (розшукових) дій.

Висновки. Таким чином, контрабанда наркотичних засобів, як правило, здійснюється з попередньою підготовкою, безпосереднім переміщенням предмета контрабанди через державний кордон та з приховуванням цієї злочинної діяльності. Вивчення митної та слідчої практики дозволило виокремити важливі елементи обстановки вчинення контрабанди наркотичних засобів (географічне положення України; відкритість її території; явище нелегальної міграції; недоліки в діяльності митної служби), а також специфічні умови, що сприяють учиненню даної категорії злочинів (недостатній технічний та технологічний рівень оснащення співробітників митного контролю та оперативних підрозділів; низька організація праці митників; відсутність належного досвіду у працівників митниць; наявність корупційних зв'язків з митниками та іншими працівниками правоохоронних органів; відсутність належної міждержавної взаємодії щодо виявлення контрабанди наркотичних засобів) [3].

Особливості організації розслідування контрабанди наркотичних засобів проявляються у наступних площинах: широкому спектрі взаємодій різних суб'єктів (митної служби, органів Державної прикордонної служби, органів Служби безпеки України, органів прокуратури України, оперативно-розшукових органів, експертних установ та відповідних відомчих служб тощо); доцільності створення слідчо-оперативних груп, застосування бригадного методу розслідування; необхідності регулярного обміну інформацією між взаємодіючими суб'єктами щодо розкриття та розслідування даної категорії злочинів; відпрацюванні спільного планування розслідування та координації спільної діяльності.

У системі організаційної діяльності слідчого важливе місце посідає планування роз-

слідкування та опрацювання системи типових версій з урахуванням різних підстав (передбачувана подія, що відбулася; механізм учинення злочину; суб'єкт учинення кримінального правопорушення; спосіб приховування злочину; спрямування предмета контрабанди; повторюваність учинення злочину; можлива протидія виявленню контрабанди тощо) [3].

Визначення ситуації розслідування дозволяє правильно обирати напрямок розслідування і ті засоби, які будуть найбільш ефективними. До відповідних слідчих дій можна віднести: огляду місця події (огляд місця виявлення наркотичних засобів), огляд предмета контрабанди (огляд наркотичних засобів або інших речовин), освідчення, допит підозрюваного та свідків, призначення судових експертиз.

Література

1. Береський Я., Швець І. Особливості початкового етапу розслідування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. URL: <http://radnuk.info/home/24784> (дата звернення: 14.03.2019).
2. Сорока С. О. Особливості виявлення та проведення слідчих (розшукових) дій на початковому етапі розслідування контрабанди наркотичних засобів. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2014. № 801. С. 212-217. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn> (дата звернення: 15.03.2019).
3. Полях А. М. Криміналістична характеристика та основи розслідування контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів: дис... канд. наук. 12.00.09. Харків. Національна юридична академія ім. Ярослава Мудрого. 2009. 20 с. С. 2.
4. Когутич І. І. Криміналістика: курс лекцій. Київ: Атіка, 2009. 888 с. С.538.
5. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012. № 4495-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 07.03.2019).
6. Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань. Наказ Генеральної прокуратури України від 6 квітня 2016 року № 139. URL: zakon.rada.gov.ua/laws (дата звернення: 08.03.2019).
7. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012. № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 09.03.2019).
8. Про обіг в Україні наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів: Закон України від 15.02.1995. № N 60/95-ВР. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 09.03.2019).